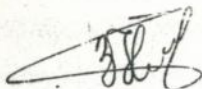

На правах рукопису

Завальницька Надія Богданівна

**Особливості та перспективи реформування
аграрного виробництва в приміській зоні
міста Львова**

Спеціальність 08.07.02 . - Економіка сільського
господарства і АПК

**Автореферат дисертації
на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук**

Львів - 1997

№ 38,065

Дисертацією в рукопис.

Робота виконана на кафедрі статистики та аналізу Львівського державного аграрного університету протягом 1994-1996 років.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор, академік УААН Тринько Р.І.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, академік Михасюк І.Р.
кандидат економічних наук, доцент Микитюк В.М.

Провідна організація: Інститут регіональних досліджень НАН України

Захист дисертації відбудеться "9" листопада 1997 року о 14⁰⁰ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 04.06.01. в захисту дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук у Львівському державному аграрному університеті за адресою: 292040, м.Дубляни Жовківського району Львівської області.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Львівського державного аграрного університету.

Автореферат розісланий "4" серпня 1997 року.

Вчений секретар Спеціалізованої ради, кандидат економічних наук, доцент

К.В.Прокопишак

ЛНБ України ім.В.Стефаника

00743033 (K)

1. Загальна характеристика роботи

1.1. Актуальність теми. В останні роки різко загострилась проблема забезпечення населення продуктами харчування. Спад виробництва в сільському господарстві, зменшення випуску продовольчих товарів, зниження платоспроможного попиту набули прогресуючого характеру. Без розв'язання цієї проблеми не може бути соціально сильної політики, необхідної для розбудови державності України. Тому складовою частиною програми соціально-економічного розвитку суспільства і переходу економіки України до ринкових відносин повинно бути, перш за все, повне задоволення потреб населення в продуктах харчування. Перехід економіки сільського господарства до ринкових відносин вимагає нового підходу до оцінки стану і вирішення проблеми підвищення ефективності сільськогосподарських підприємств приміської зони, основним завданням яких є забезпечення населення міста малотранспортабельними продуктами.

Ефективне і стабільне функціонування життєзабезпечення міста нерозривно пов'язане з відповідним розвитком приміського сільського господарства. В період проведення економічних реформ ринкового типу забезпечення населення міста продуктами різко погіршилось. Споживчий ринок Львова незбалансований, тому необхідно розробити принципово нові підходи до нагромадження ринкових фондів продовольства і сільськогосподарської сировини для переробки, які дозволили б поліпшити та стабілізувати забезпечення міського населення продуктами харчування. Це головним чином і визначає актуальність теми досліджень та необхідність їх проведення.

Питання соціально-економічного розвитку сільськогосподарських підприємств приміської зони міста Львова мало досліджені. В основному вони розглядаються в загальних рисах, хоча ця приміська

ЛНБ ім. В. Стефанька
АН України

зона має свої особливості, зумовлені природно-географічним розміщенням, високою часткою сільського населення та переважанням товарної продукції в структурі виробництва.

Диференціація сільськогосподарських підприємств приміської зони за особливостями господарської діяльності, які можна виразити різними економічними показниками, в тому числі специфікою приватизації та рівнем ефективності, дозволяє виявити резерви сільськогосподарського виробництва, чинники активізації розвитку економіки господарств приміської зони, а також створити сприятливі умови для змін у господарській діяльності підприємств на ринкових засадах.

1.2. Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розробка конкретних пропозицій щодо оптимального розвитку сільськогосподарських підприємств приміської зони міста Львова, можливостей підвищення економічної ефективності виробництва, переробки і реалізації малотранспортабельної продукції в умовах становлення і розвитку ринкових відносин з метою гарантування стабільного забезпечення населення міста продуктами харчування.

Реалізація мети вимагає вирішення таких завдань:

провести аналіз особливостей приміської продовольчої сільськогосподарської зони;

вивчити особливості соціально-економічного розвитку різних сільськогосподарських формувань у приміській зоні;

розробити попередню гіпотезу щодо ефективних умов виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств приміської зони на основі зак...ів ринкової економіки;

оптимізувати обсяги виробництва та реалізації малотранспортабельної продукції сільськогосподарськими підприємствами приміської зони.

обґрунтувати економіко-організаційні напрями перспективних взаємозв'язків сільськогосподарських товаровиробників з переробними підприємствами і системою маркетингу.

1.3. Предмет і об'єкт дослідження. Предметом дослідження є сучасний стан та перспективи розвитку приміської продовольчої зони. Об'єктом дослідження є всі сільськогосподарські підприємства незалежно від умов ведення виробництва, розміщення і спеціалізації, які зосереджені в приміській зоні міста Львова (державні і колективні сільськогосподарські підприємства, селянські спілки й аналогічні їм підприємства, фермерські та особисті підсобні господарства, малі сільськогосподарські підприємства, сільськогосподарські кооперативи).

1.4. Методологія і методи дослідження. Методологічною і теоретичною основами дослідження є діалектичний метод пізнання, основні положення економічної теорії, наукові праці вітчизняних і зарубіжних економістів-аграрників. Розробка практичних рекомендацій дисертаційного дослідження ґрунтується на нормативних і законодавчих актах Верховної Ради України, Указах Президента, рішеннях Кабінету Міністрів України, Міністерства сільського господарства і продовольства України стосовно реформ в агропромисловому комплексі.

Інформаційною базою досліджень послужили дані первинного і зведеного бухгалтерського обліку, статистичної звітності за 1960-1985 роки, наукові та практичні рекомендації, довідкова література, матеріали соціологічних досліджень.

У процесі дослідження використовувались економіко-статистичний та економіко-математичний (з використанням комп'ютерної техніки) методи. найбільш широке застосування знайшли такі методичні гілки аналізу, як порівняння, аналіз і синтез, обчислення се-

редніх і відносних величин, ряди динаміки, індексний, балансовий, графічний.

1.5. Наукова новизна. У дисертаційній роботі проведена комплексна оцінка розвитку різних типів господарств, що входять до приміської зони Львова, з урахуванням особливостей взаємовідносин між сільськогосподарськими підприємствами, встановлені можливі шляхи їх трансформації; вдосконалено методичні підходи щодо оцінки ринку продовольства і шляхів його насичення та формування системи маркетингу, зокрема, щодо просування на ринку малотранспортабельної продукції; розроблено рекомендації щодо оптимізації виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств з урахуванням додаткового залучення виробничих ресурсів.

1.6. Практична значимість проведених дослідження полягає в науковому обґрунтуванні і розробці конкретних рекомендацій стосовно визначення потенційних можливостей аграрних підприємств приміської зони та потреб жителів Львова у виробництві малотранспортабельної продукції; удосконалення функціонування приміської продовольчої зони в умовах переходу до економічної моделі ринкового типу.

1.7. Колический особистий внесок. Проведено аналіз розвитку приміської зони міста Львова, розроблено економіко-математичну модель з оптимізації приміських сільськогосподарських підприємств, а також положення про службу маркетингу в АПК, здійснено прогноз забезпечення Львова малотранспортабельними продуктами харчування з врахуванням зміни платоспроможного попиту населення.

1.8. На захист виводяться:

аналіз сучасного стану розвитку сільськогосподарських підприємств різних форм власності в приміській зоні міста Львова; обґрунтування потенційних можливостей та потреб у виробництві малотранспортабельної продукції;

оптимальні параметри господарств приміської зони, визначені шляхом економіко-математичного моделювання з використанням ЕОМ;

пропозиції щодо налагодження системи маркетингу сільськогосподарської продукції та механізм вдосконалення взаємовідносин між рівними господарськими структурами.

1.9. Апробація роботи. Основні результати досліджень доповідались і одержали схвалення на вузівських, регіональних та міжнародних науково-практичних конференціях з проблем розвитку агропромислового комплексу протягом 1994-1997 років.

За результатами проведених досліджень опубліковано 5 наукових робіт загальним обсягом 2,38 друкованого аркуша.

1.10. Структура і обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків і пропозицій, списку використаної літератури та додатків. Робота викладена на 182 сторінках машинописного тексту, містить 28 таблиць, 6 рисунків, 15 додатків. Список використаної літератури включає 127 найменувань.

2. Основний зміст роботи

Оцінка переходу України до економічної моделі ринкового типу свідчить про необхідність розробки нових підходів до формування обсягів виробництва сільськогосподарської продукції в господарствах приміської зони великого міста. Актуальність реформування аграрного виробництва приміської продовольчої зони, ступінь вивчення проблеми обґрунтовано у вступі дисертаційного дослідження, визначені мета, завдання, об'єкт дослідження, сформульовані положення, які вносяться на захист.

У *першому розділі* - "Організаційно-економічні основи та особливості розвитку аграрного виробництва на сучасному етапі" - розкриваються соціально-економічні передумови необхідності рефор-

мування агропромислового комплексу і визначаються основні напрями ринкових перетворень в сільському господарстві.

У становленні України як незалежної, самостійної держави надзвичайно важливу роль відіграє розвиток аграрного сектора і його провідної галузі - сільського господарства. Разом з тим, сьогодні аграрний сектор опинився у дуже складній ситуації. Криза проявилася у зменшенні обсягів виробництва сільськогосподарської продукції та продовольства на душу населення, посиленні міграції та погіршенні демографічної ситуації на селі, значному зниженні родючості землі, ефективності господарювання та поглибленні диспропорцій між різними сферами АПК.

Необхідно констатувати, що сільське господарство приміської зони також мало і має незадовільні умови для відтворення, недостатній рівень інтенсивності розвитку галузей, надто великі витрати ресурсів на виробництво продукції. На стані сільського господарства негативно відбилися як малоефективні форми організації виробництва і праці, так і повільне розв'язання соціальних проблем. Саме це зумовлює необхідність здійснення аграрної реформи, запровадження багатоукладної економіки. Таким чином, процес реформування в АПК повинен включати ринкові перетворення в сільському господарстві, земельну реформу та соціальні зміни на селі. Лише їх комплексність і взаємоузгодженість можуть сприяти оптимальному, а отже, ефективному розвитку сільського господарства. Таке реформування можливе, зокрема, за умов розробки та реалізації нових підходів до визначення перспектив соціально-економічного розвитку приміських сільськогосподарських зон, які постійно перебувають у тісних зв'язках з містами. Це стосується і приміської зони міста Львова. Якщо 10-20 років тому Львів приваблював сільських жителів отриманням роботи, житла, освіти тощо, то тепер, навпаки, приміські райони стали необхідними міським жителям

для придбання землі і вирощування на ній продукції для власного споживання і на продаж. Отже, в даний час існує гостра необхідність в узгодженні розвитку міста Львова та приміської зони, розробці виважених концептуальних положень прогнозування розвитку приміської продовольчої зони згідно із законодавчою базою.

У другому розділі - "Соціально-економічна оцінка розвитку приміської зони" - визначено особливості соціально-економічного розвитку приміської зони, проведено аналіз розвитку аграрних формувань, здійснено оцінку ринку малотранспортабельної продукції в приміській зоні міста Львова.

Приміська зона - це певний економічний мікрорайон, розташований навколо міського або промислового центру, сільське господарство якого забезпечує виробництво малотранспортабельної продукції (молока, овочів, картоплі) в обсягах, які задовольняють зростаючі потреби міського населення. Отже, основним завданням створення і розвитку приміської зони є максимальне задоволення потреб населення міста в малотранспортабельній продукції, головним чином, за рахунок місцевого виробника.

Важливим елементом ідентифікації приміської продовольчої зони є окреслення територіальних меж її розташування. Перші спроби визначити межі зони зроблено ще в 50-х роках. Значну роботу в цьому напрямку проводили спеціалісти економічного факультету Львівського державного аграрного університету. Зауважимо, що єдиного підходу до вирішення цього завдання немає, хоча спільним є те, що основною вимогою до приміської зони є максимальне задоволення потреб населення міста в малотранспортабельній продукції. В основу нашого розрахунку сучасних меж приміської зони Львова покладено наступні показники: норматив споживання картоплі, овочів, молока; щільність виробництва товарної малотранспортабельної продукції на 100 га сільськогосподарських угідь (ріллі); питома вага

сільськогосподарських угідь (ріллі) в загальному земельному фонді. Розрахунок територіальних параметрів приміської зони показав, що підзона виробництва овочів в ідеальному вигляді росташована навколо Львова в радіусі 57-60 км, молочна - 53-56 км, картопляна - 31-34 км. Враховуючи те, що зона має геометрично неправильну форму, приміську овочево-молочну зону складають ті адміністративні райони, які територіально межують з містом - Жовківський, Городоцький, Пустомитівський, Кам'яно-Бузький та Яворівський.

Приміська сільськогосподарська зона Львова охоплює різних товаровиробників, аналіз землекористувань яких показує, що в загальному земельному фонді в 1995 році господарства суспільного сектора займали приблизно 72%, що на 19 пунктів менше порівняно з 1990 роком. Помітно зросла питома вага особистих підсобних господарств населення (на 5,4%).

У господарствах приватного сектора нараховується 72,6 тис.га земельних угідь, що становить 23,5% загального фонду приміської зони. Частка сільськогосподарських угідь у земельному фонді приватного сектора значно вища порівняно із суспільним (табл.1). Це ж стосується і рівня розораності. Якщо в особистих підсобних та фермерських господарствах цей показник становить в середньому 93,4%, то в господарствах суспільного сектора - на 13,8% менше.

Аналіз структури посівних площ основних сільськогосподарських культур у господарств приміської зони показав, що в даний час під зерновими культурами зайнято 38,6% посівних площ усіх категорій господарств. Основна частка посівів зернових культур зосереджена в господарствах суспільного сектора. Що ж стосується картоплі та овочів, то найбільші площі їх посівів припадають на особисті підсобні господарства населення (відповідно 94,3 та 79,5%), що підтверджує їх орієнтацію на виробництво трудовіткої малотранспортабельної продукції.

Таблиця 1

Структура сільськогосподарських угідь
в різних господарських формуваннях приміської зони, %
(станом на 1.01.1996р.)

Форма господарювання	Питома вага с.-г. угідь в загальному земельному фонді	Структура сільськогосподарських угідь		
			рілля	сінокоси:пасовища
Колективні сільськогосподарські підприємства	83,1	79,5	8,2	9,9
Держгоспи	84,1	79,7	10,1	8,8
Акціонерні товариства	88,4	82,4	5,6	11,8
Сільськогосподарські кооперативи	90,3	80,0	12,3	7,7
Фермерські господарства	97,1	84,8	6,1	9,1
Особисті підсобні господарства населення	96,4	93,8	0,7	0,7
В середньому в приміській зоні	85,6	83,0	6,7	8,7

Щодо ролі різних форм господарювання у забезпеченні населення малотранспортабельною продукцією можна судити з частки кожної з них у структурі валової продукції. Обсяги валової продукції з приміській зоні Львова мають таку ж тенденцію до зменшення, як і в області, хоча темпи цього спаду у приміській зоні нижчі. Так, якщо в приміській зоні в 1995 році було вироблено 84,6% валової продукції 1990 року, то у Львівській області - лише 70%. Така ж тенденція спостерігається і в господарствах суспільного сектора. Щодо господарств приватного сектора, то їх частка у загальному виробництві валової продукції збільшується. За 1990-1995 роки ви-

робництво валової продукції приватним сектором приміської зони збільшилось на 35,4%.

Отже, роль приватного сектора у розвитку сільського господарства приміської зони зростає. Особливо це стосується особистих підсобних господарств, де на 1 га сільськогосподарських угідь у 1995 році вироблялося 5 тис.крб валової продукції, тоді як у суспільному секторі - в 10 разів менше.

Серед малотранспортабельних продуктів молоко є одним з найцінніших. А в наших умовах, при нерациональній структурі харчування, воно є незамінним харчовим продуктом. Протягом 1990-1995 років виробництво молока в приміській зоні зменшилося на 12,9%. Характерно те, що у суспільному секторі його виробництво зменшилось на 54,8%, а в приватному - збільшилось на 15%. В даний час приватний сектор залишається основним виробником молока. В 1995 році тут вироблялось 79,3% всього молока.

Розрахунки потенційних можливостей господарств приміської зони у забезпеченні потреб міста у молоці підтверджують висновок про те, що приміська зона цілком здатна задовольнити потреби міста Львова у цьому продукті (табл.2). При цьому ми виходили з таких міркувань. Населення сіл забезпечує в першу чергу власні потреби в молоці, а на ринок постачає надлишкову продукцію. За даними бюджетних обстежень в сільських сім'ях щорічно споживають понад 500 кг молока на душу і немає підстав для аменшення цього показника. При розрахунку потенційних можливостей колективних сільськогосподарських підприємств щодо постачання на ринок ми виходили з того, що вони цілком здатні досягти 90% рівня товарності.

У 1995 році площа посадки картоплі становила в усіх категоріях господарств 24,4 тис.га, овочів - 5,0 тис.га. Таким чином, варто відмітити, що посадки картоплі цілком здатні забезпечити потреби міста, а посіви овочів недостатні.

Розрахунок пропозиції молока на ринку
приміської зони міста Львова, 1995 рік

	:Виробле-	:Внутріш-	:Потенційно:	:Фактично:	:У відсот-
Сектор	: но,	:не спо-	: може пос-	: продано	: как до по-
	: тис.ц	: живання,	: тупити на	: загот.	: тенційних
	:	: тис.ц	: ринок,	: ор-ціям,	: можливос-
	:	:	: тис.ц	: тис.ц	: тей, %
Суспільний сектор	772.1	77.2	694.9	524.7	75.5
Приватний сектор	2947.5	1658.5	1289.0	42.0	3.3
Всього в зоні	3719.6	1735.4	1983.9	566.7	28.6

Порівняння платоспроможного попиту (при трьох варіантах зміни доходів населення) в обсягах виробництва малотранспортабельної продукції у приміській зоні показало (табл.3), що в свої можливості для його задоволення приміськими сільськогосподарськими підприємствами в повному обсязі, лише необхідне ввезення тих видів овочів, які неможливо вирощувати в даній природно-кліматичній зоні. Потрібно лише вдосконалити систему заготівель, переорієнтувавши її на взаємовідносини з різними формами годарювання. При цьому можливості молокопереробних підприємств цілком достатні для переробки молока. Так, лише Львівський молококомбінат №2, потужності якого дозволяють виробляти 150 тонн молокопродукції за добу, спроможний забезпечити нею третину потреб населення міста. Насправді ж у 1995-1996 роках його потужності використовувалися лише на 25-30%. Ще гірше становище з міською овочевою базою, де в 1995 році виробничі потужності використовувалися лише на 16,1%, а в 1996 році - на 5,7%.

Одним з основних показників, який визначає ефективність діяльності сільськогосподарського підприємства, є розмір прибутку

Прогноз розвитку ринку молока, овочів та картоплі
відповідно до змін платоспроможного попиту населення,

тис. тонн

	Молоко	Овочі	Картопля						
Сегмент ринку	в а р і а н т								
	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Платоспроможний попит	105	150	150	18	18	64	40	40	37
Задоволення потреби за рахунок:									
а) власного виробництва	105	150	150	16	16	62	40	40	37
в т. ч.									
суспільний сектор	70	70	70	6	6	20	5	5	5
індивідуальний сектор	35	80	80	10	10	42	35	35	32
б) ввезення з-за меж зони	-	-	-	2	2	2	-	-	-

на одиницю земельної площі чи на голову тварин. Результати проведеного нами аналізу показують, що сьогодні утримання однієї голови завдає колективним сільськогосподарським підприємствам приміській зони 85,9 гривень збитку, в той час, коли кожний гектар картоплі в 1995 році приніс 403,9, а овочів - 282,9 гривень прибутку.

Третій розділ - "Вдосконалення організації сільськогосподарського виробництва в приміській зоні".

Ріст міського населення, безумовно, вимагатиме збільшення виробництва продукції в межах оптимальної приміської зони. Однак це не повинно розширювати її межі, оскільки поступовий ріст попиту на високоякісну малотранспортабельну продукцію може задовольнятися за рахунок подальшої інтенсифікації сільськогосподарського виробництва.

Для розрахунку оптимальних параметрів господарств приміської зони нами використано економіко-математичний і год із застосуванням комп'ютерної техніки. Щодо вибору об'єктів моделювання, то з огляду на поширеність і прогновний розвиток їх у приміській зоні, ми обрали колективне, фермерське та особисте підсобне господарство. В результаті розв'язку задачі отримано оптимальне значення цільової функції - максимум товарної продукції.

У структурі посівних площ найбільшу питому вагу, згідно з оптимальним прогнозом, у колективних сільськогосподарських підприємствах займатимуть кормові культури, оскільки господарство орієнтоване на виробництво молока. Дещо інша ситуація у фермерських господарствах, де значні площі відведені під зернові та корчові культури. В особистих підсобних господарствах населення найбільшу частку займає картопля.

Згідно зі структурою товарної продукції (табл.4) в приміських господарствах залишатиметься домінуючим виробництво картоплі та овочів, хоча значне місце належатиме й виробництву молока. Так, відповідно до наявних ресурсів, оптимальної структури посівів і поголів'я тварин основними видами товарної продукції в колективних сільськогосподарських підприємствах є картопля та молоко, частка яких у структурі товарної продукції займає відповідно 33,1 та 23,0%. У фермерському господарстві доцільно розвивати овочево-молочний напрямок спеціалізації. В особистому підсобному господарстві основними видами товарної продукції, за оптимальним планом, є картопля та молоко.

Запропонована спеціалізація господарств відрізняється від існуючої, проте вона дозволила б у повній мірі забезпечити потреби населення приміської зони в малотранспортабельній продукції.

Входження економіки України у ринкові відносини зумовлене складними завданнями, вирішення яких вимагає ділової активності,

Структура товарної продукції згідно з оптимальним планом у різних господарських формуваннях приміської зони

Галузь та вид товарної продукції	Структура товарної продукції, %			Місце галузі		
	колек-	фермер-	особис.	колек-	фермер-	особис.
	тивне	ське	підсоб.	тивне	ське	підсоб.
	госпо-	госпо-	госпо-	госпо-	госпо-	госпо-
	дарство	дарство	дарство	дарство	дарство	дарство
Зернові	9.6	17.3	-	5	4	-
Цукрові буряки	14.4	15.0	-	4	5	-
Картопля	33.1	20.3	61.5	1	2	1
Овочі	17.9	27.5	13.9	3	1	3
Разом у рослин-						
ництві	75.0	80.1	75.4			
Молоко	23.0	18.3	23.1	2	3	2
М'ясо	2.0	1.6	1.5	6	6	4
Разом у тварин-						
ництві	25.0	19.9	24.6			
Всього в госпо-						
дарстві	100.0	100.0	100.0	x	x	x

підприємливості і комерційної ініціативи. В цих умовах особлива роль належить маркетингу як концепції управління виробничо збутовою діяльністю різноманітних підприємств у ринковій системі господарювання. Система маркетингу повинна охоплювати всі підприємства та організації, тобто суб'єктами маркетингової діяльності можуть бути виробники сільськогосподарської продукції заготівельні, переробні й торговельні підприємства. На великих підприємствах доцільно створювати служби маркетингу. Дрібні підприємства,

можуть об'єднувати свої фінансові ресурси і здійснювати відповідну діяльність через галузеві маркетингові центри або ж користуватися послугами консультантів і фірм, які спеціалізуються на маркетинговій діяльності, на контрактно-договірних засадах. Існує ще один спосіб - здійснення маркетингової діяльності у дрібних господарствах шляхом кооперації виробників, де кожен з них виконує окрему функцію маркетингу (вивчення ринку, забезпечення господарств виробничими ресурсами, збут готової продукції тощо). На нашу думку, це перехідна форма, оскільки зі зміцненням господарств, власники будуть створювати свої служби маркетингу, для того, щоб займатися лише виробництвом і не відволікатися на вирішення інших, хоч і не менш важливих, господарських питань.

У процесі господарської діяльності сільськогосподарські підприємства вступають в економічні взаємовідносини з іншими підприємствами та організаціями. Головними економічними важелями таких взаємовідносин є ціновий механізм, системи оплати праці, оподаткування, кредитування, страхування.

Для забезпечення нормального функціонування таких економічних взаємовідносин між підприємствами на селі необхідно, на нашу думку, дотримуватись наступних принципів:

рівноправність партнерів, що виключає відкриті і приховані форми тиску одних організаційних структур на інші;

взаємовигідність партнерських відносин, які базуються на комунікаційній, договірній, еквівалентній основі;

взаємоповага та обов'язковість виконання взятих зобов'язань; справедлива конкуренція між підприємствами та організаціями.

Економічні взаємовідносини будуть результативними лише в тому випадку, коли взаємозв'язки між партнерами будуватимуться на договірній основі, а обсяги виробництва продукції визначатимуться платоспроможним попитом споживачів.

3. Висновки

Результати проведеного дисертаційного дослідження дають підстави для наступних висновків:

1. Метою створення і дії приміської аграрної зони Львова є максимальне задоволення потреб міського населення в малотранспортабельній продукції (овоча., картоплі та молоці), головним чином, за рахунок місцевого виробництва.

2. Особливостями соціально-економічного розвитку приміської зони міста Львова є: висока щільність та високий рівень міграції населення; переважання в його структурі частки сільського населення; висока частка виробництва товарної сільськогосподарської продукції та переважання в ній малотранспортабельних продуктів харчування (молока, овочів, картоплі); краще забезпечення комунальними та іншими послугами через доступність соціальної інфраструктури міста для жителів приміських районів.

3. Приміська сільськогосподарська зона Львова налічує різноманітних товаровиробників (станом на 1.01.96. - колективні сільськогосподарські підприємства - 123, сільськогосподарські кооперативи - 6, акціонерні товариства - 9, малі підприємства - 5, агрофірми - 3, держгоспи - 10, міжгосп. - 6, особисті підсобні господарства населення - 125598, селянські (фермерські) господарства - 348 та інші). У 1995 році в структурі земельного фонду приміської зони колективні сільськогосподарські підприємства займали 63,4%, що на 3,9% менше, порівняно з 1990 роком. Суттєво зменшилась частка держгоспів - на 15,8% і в 1995 році займала лише 6% земельного фонду зони. За цей період питома вага особистих підсобних господарств зросла майже у 2,5 рази.

Енергонасиченість найвища у господарствах державного сектора, фермерські господарства забезпечені енергоресурсами майже у 2

рази менше при практично відсутній оснащеності енергетичними ресурсами особистих підсобних господарств.

4. При загальному зниженні показників урожайності культур та продуктивності тварин, в господарствах суспільного сектора спостерігається більш різке їх зменшення. Так, урожайність картоплі в суспільному секторі за 1992-1995 роки знизилась на 62%, овочів - на 46,1%, в той час як у господарствах приватного сектора аналогічні показники становили відповідно 55,6 та 34,7%.

Найвищий надій на одну корову та середньодобовий приріст молодняка великої рогатої худоби досягнуто в господарствах приватного сектора, хоча в даний час фермерські господарства змінюють свою спеціалізацію, скорочуючи поголів'я тварин та площі посівів кормових культур, переорієнтовуючи свою діяльність на виробництво рослинницької продукції. Виробництво продукції тваринництва здійснюється переважно в обсягах, необхідних для задоволення власних потреб. Найнижча продуктивність тваринництва спостерігається в господарствах суспільного сектора, де у 1995 році надій на 1 корову становив 2022 кг за рік, а середньодобовий приріст великої рогатої худоби - 365 гр.

5. У фермерських господарствах приміської вони у структурі товарної продукції значну питому вагу займають цукрові буряки і овочі. В особистих підсобних господарствах виробляють молочну і м'ясну продукцію. Тут виробництво валової продукції тваринництва досягає 30-40% загального її обсягу в усіх категоріях господарств. Помітне місце в структурі товарної продукції в цих господарствах займають картопля та овочі. У приміських господарствах суспільного сектора більш поширеним є тваринницький напрямок виробництва.

Багаторічна практика приміських господарств свідчить про високу ефективність виробництва овочів у поєднанні з молочним тва-

риниціт м. Питома вага цих галузей в приміському сільськогосподарському виробництві в даний час найвища і становить відповідно 49 та 37 відсотків.

6. Протягом останніх п'яти років споживання основних продуктів населенням значно зменшилося (картоплі - на 12,8%, овочів - на 32,0%, молока - на 25,0%). Основними причинами цього є зменшення виробництва сільськогосподарської продукції (картоплі у всіх категоріях господарств зменшилось на 32,5%, овочів - на 9,8%, молока - на 11,3%) та зниження реальних доходів населення (у 4,02 раза). Значне звуження попиту на продовольчі товари обумовлене також суттєвими змінами у структурі грошових видатків населення, асамперед різкого зростання витрат на оплату житло-комунальних послуг.

7. У 1995 році виробництво молока в приміській зоні Львова становило 3719,6 тис. ц, в тому числі приватним сектором вироблено 79,3% загального обсягу виробництва. Основними виробниками молока у приміській зоні в даний час є особисті підсобні господарства населення.

Враховуючи наявну чисельність корів та прогножуючи підвищення їх продуктивності, встановлено, що приміська зона цілком здатна забезпечити населення міста молоком. Площі посадки картоплі в приміських сільськогосподарських підприємствах при існуючому рівні урожайності здатні задовільнити потребу Львова, а посіви овочів недостатні.

8. Використання виробничих потужностей молококомбінатів області зменшилося до 18,2%. Вільша частина молока поступає на неорганізовані селянські ринки. Аналогічна ситуація склалася на ринку картоплі та овочів. Хоча потреба населення Львова в картоплі становить 89 тис. тонн, а в овочах - 134 тис. тонн, усі заочині організації зуміли заготовити їх відповідно 7,6 та 11,0

тис. тонн. Разом з тим, овочекартоплесховища, загальна місткість яких в області 45,3 тис. тонн, простояють.

4. Пропозиції

З метою подальшого здійснення аграрної реформи пропонуємо:

1. Для того, щоб забезпечити населення Львова і приміських районів овочами (при збереженні існуючої середньої рожайності і 20%-х втратах урожаю при транспортуванні і зберіганні), необхідно збільшити посіви овочів у чотири рази (до 20 тис. га). Наведені розрахунки щодо місткості ринку міста Львова можуть бути вірні лише в тому випадку, коли реалізовуватиметься державний курс на зростання доходів населення.

2. Оптимізація параметрів приміських господарств (колективних, фермерських, осістих підсобних) щодо оптимальних розмірів галузей при використанні заданих виробничих ресурсів дозволяє запропонувати:

а) у приміській сільськогосподарській зоні доцільне функціонування колективних господарств овочево-молочної спеціалізації. З метою підвищення ефективності виробництва і раціонального використання наявних ресурсів у господарстві навантаженість на одного працівника потрібно підвищити до 6,6 га сільськогосподарських угідь. У структурі посівів картопля повинна займати не менше 8,8%, овочі - 7,3%, кормові культури - 43,1%. Що стосується тваринництва, то в господарстві, відповідно до наявних ресурсів, щільність поголів'я потрібно довести до 0,61 умовних голів на 1 га сільськогосподарських угідь. У структурі стада частка корів повинна становити не менше 60%. ...орми забезпечуватимуться повністю із власного виробництва;

б) оптимальним для приміської зони Львова є фермерське господарство овочево-молочної спеціалізації, де навантаженість на 1

постійного працівника становить 9,8 га сільськогосподарських угідь з розрахунку на можливість залучення сезонних працівників. У структурі посівів овочі займатимуть 13,8%, картопля - 4,4%, кормові культури - 27,7%. Щільність поголів'я - 0,68 умовних голів на 1 га сільськогосподарських культур, а у структурі стада питома вага корів повинна становити не менше 50%. Корми для тваринництва - лише із власного виробництва;

в) оскільки в особистих підсобних господарствах приміської зони населення працюватиме, переважно, в неосновний (позаробочий) час, навантаженість на 1 людину може становити 0,16 га сільськогосподарських угідь. У структурі посівів господарства картопля буде займати 44,5%, овочі - 19,3%, кормові культури - 17,8%. Відповідно до наявних можливостей господарства доцільно утримувати 1 корову та 1-2 голови молодняка, тоді щільність поголів'я становитиме 3,6 умовних голів. Кормами господарство буде забезпечуватися за рахунок власного виробництва, купівлі та з громадських пасовищ і сінокосів, наданих місцевими Радами народних депутатів.

3. Відділу аналітичної роботи, цінового та ринкового моніторингу, діючому при обласному Управлінні сільського господарства і продовольства виконувати координаційну функцію із забезпечення міста малотранспортною продукцією, систематичного аналізу попиту і забезпеченості міських торговельних закладів і ринків молокопродуктами, овочами, картоплею, пропонуючи виробникам, переробним підприємствам та іншим організаціям пункти для збуту продукції у приміській зоні. Це дозволить здійснювати беззривне та рівномірне постачання малотранспортабельної продукції у Львів.

4. З метою підвищення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва на агропромислових підприємствах доцільно організувати маркетингові служби, які могли б здійснювати наступні функції: аналіз кон'юнктури ринку; налагодження зв'язків між

підприємствами АПК; максимальне пристосування виробництва до вимог ринку з метою підвищення ефективності функціонування виробництва; планування і розробка нових товарів, вдосконалення наявних товарів; пошук способів впливу на ринок і споживчий попит за допомогою реклами, упаковки, додаткових послуг; розробка рекомендацій щодо ринкових стратегій підприємства, включаючи вибір каналів руху продукції, збуту і реалізації; ціноутворення; стимулювання збуту продукції.

5. З метою забезпечення Львова малотранспортабельною продукцією місцевої виконавчої владі пропонується виступати ініціатором та здійснювати координаційну функцію в:

укладанні форвардних угод торговельних підприємств з виробниками на постачання в місто молока, картоплі, овочів під цільове пільгове кредитування виробників на розвиток галузей, на продукцію яких укладаються угоди;

укладанні угод торговельних організацій з переробними підприємствами щодо безперервного постачання малотранспортабельної та швидкозсувної продукції у Львів (можлива передплата за продукцію);

укладанні угод торговельних підприємств з науково-дослідними установами, які займаються селекцією та насінництвом на постачання посадкового матеріалу (картоплі, насіння овочів) для городів, дачних ділянок жителів Львова. Угода може супроводжуватись цільовим пільговим кредитуванням на закупівлю добрив, засобів захисту рослин, технічних засобів тощо;

створенні комп'ютерної інформаційно-аналітичної системи для підприємств АПК, яка дозволить оперативно встановлювати зв'язки та укладати контракти між виробниками, переробниками та споживачами.

5. З теми дисертації опубліковано роботи:

1. Ві. льський В.В., Андрушко М.І., Завальницька Н.В. Фермерство: шляхи організації та перспективи розвитку. - Львів: ЛДСГІ, 1995.- 2,79 д.ар., в тому числі автора - 1,53 д.ар.

2. Завальницька Н.В., Хомке В.М. Розвиток системи маркетингу сільськогосподарської продукції//Економічний вісник №2. - Львів: ЛДСГІ, 1996. - С.236-239. - 0,17 д.ар., в тому числі автора - 0,10 д.ар.

3. Завальницька Н.В. Підвищення ефективності функціонування ринку плодоовочевої продукції//Економіко-статистичний аналіз здійснення та результатів аграрної реформи: Зб.наук.пр. - Львів: ЛДСГІ, 1996.- С.50-52.- 0,13 д.ар.

4. Завальницька Н.В. Особливості організації сільськогосподарського виробництва в приміській зоні міста Львова//Структурна перебудова і формування ринкових відносин: Зб. наук.пр. - Львів: ЛДСГІ, 1996. - С.64-70. - 0,29 д.ар.

5. Завальницька Н.В. Закономірності і особливості соціально-економічного розвитку приміської зони міста Львова//Соціально-економічні та екологічні проблеми розвитку адміністративних районів: Наукові доповіді міжнародної наук.- практичної конф. (м.Тернопіль, 17-18 квітня 1997р.)/Інститут регіональних досліджень НАН України.- ч.1. - Львів,1997 - С.61-68. - 0,33 д.ар.

Анотація

Завальницькая Н.В. Особенности и перспективы реформирования аграрного производства в пригородной зоне города Львова. - Рукопись. Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.07.02 - Экономика сельского хозяйства и АПК. - Львовский государственный аграрный университет, Львов, 1997 год.

Защитаются социально-экономические особенности развития пригородной зоны города Львова в современных условиях. Проведен ана-

лиз хозяйственной деятельности пригородных аграрных формирований. Обоснованы направления совершенствования организации сельскохозяйственной деятельности в пригородной зоне.

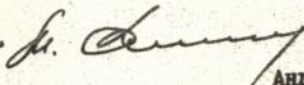
Annotation

Zavalnytska N.B. The peculiarities and the perspectives of agrarian production in Lviv suburban zone. - Manuscript. The thesis for the degree of the Candidate of Science (economics), speciality - 08.07.02. - the economics of agriculture and of agrj-industrial complex. - Lviv Agrarian University, Lviv, 1997.

The social - economic peculiarities of the Lviv suburban zone development under current conditions are defending. The analysis of the suburban agrarian formations economic activity has been carried out. The trends of the improvement of economic activity organization in suburban zone are grounded.

Ключові слова: приміська зона, малотранспортабельна продукція, оптимальні параметри господарств, економічні взаємовідносини.

Відповідальний за випуск
кандидат економічних наук,
доцент

Андрушко М. І.

Підп. до друку 28.06.1997. Форм. пап 60x84/16 Ум. друк. арк. 11,4.

Об.-видав.л. 0,78. Папір друкарський. Друк офсетний.

Зам. 185 Тир. 100 Безплатно

Ротапринт ЛДАУ Дублочи, Студентська, 2

AB 38.065